

АКАДЕМИЈА СТРУКОВНИХ СТУДИЈА СИРМИЈУМ

**ЗНАЧАЈ ИГРЕ У СОЦИЈАЛИЗАЦИЈИ ДЕЦЕ
ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА**

МАСТЕР РАД

Ментор:

др Марта Дедај, проф.

Студент:

Катарина Чутовић

Бр. Индекса: 34/23 М

Сремска Митровица, 2026.

Апстракт

Овај рад истражује улогу игре у процесу социјализације деце предшколског узраста, са посебним освртом на начине на које игра подстиче развој социјалних, комуникацијских и кооперативних вештина. Полазећи од теоријских основа социокултурног приступа (Виготски) и еколошког модела развоја (Бронфенбренер), игра се сагледава као кључни контекст у коме деца природно уче да сарађују, преговарају, размењују идеје, преузимају и флексибилно мењају улоге. Истраживање је реализовано методом систематског посматрања у најстаријој групи деце предшколског узраста, где су прикупљани подаци о иницирању игре, преузимању улога, решавању проблема, преговарању, кооперацији, уважавању идеја вршњака и придржавању правила. Резултати показују да деца у високом проценту демонстрирају социјалну компетентност кроз игру: већина самостално иницира и организује игру, прихвата и распоређује улоге на правичан начин, активно сарађује са вршњацима и укључује њихове идеје у ток игре. Посебно значајан налаз јесте да сва деца показују емпатију, поштују договорена правила и размењују идеје, што указује на зрелост социјалних односа у групи. Уочени су и аспекти који захтевају додатну педагошку подршку, попут доследног реаговања без конфликта и развијања вештина преговарања код мањег дела деце. Закључци рада потврђују да игра представља централни механизам социјализације у предшколском узрасту и да улога васпитача као дизајнера окружења и медијатора односа има пресудни значај за квалитет социјалних интеракција у групи.

Кључне речи: игра, социјализација, вршњачки односи

Садржај:

Увод.....	5
1. ДЕЧИЈА ИГРА.....	6
1. 1. Процес социјализације деце кроз игру.....	11
2. ЗНАЧАЈ И УЛОГА ВРШЊАКА У СОЦИЈАЛИЗАЦИЈИ ДЕЦЕ.....	14
2. 1. Дружење са вршњацима у игри.....	16
3. ПОДРШКА ВАСПИТАЧА У РАЗВОЈУ СОЦИЈАЛНИХ ВЕШТИНА ДЕЦЕ.....	18
3. 1. Улога васпитача у процесу социјализације деце кроз игру.....	20
4. ЗНАЧАЈ ИГРЕ У РАЗВОЈУ СОЦИЈАЛИЗАЦИЈЕ ДЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА	23
4. 1. Социјализација деце кроз игру према Основама програма предшколског васпитања и образовања – Године узлета.....	25
5. МЕТОДОЛОШКИ ДЕО РАДА.....	27
5. 1. Предмет истраживања.....	27
5. 2. Проблем истраживања.....	27
5. 3. Циљеви и задаци истраживања.....	27
5. 4. Хипотезе истраживања.....	27
5. 5. Методе и технике истраживања.....	28
5. 6. Узорак истраживања.....	28
5. 7. Ток истраживања.....	28
5. 8. Статистичка обрада података.....	29
6. РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА.....	30
6. 1. Анализа чек листе за посматрање игре у функцији социјализације деце.....	30
7. РЕФЛЕКСИЈЕ У ПРАКСИ.....	35
7. 1. Социјализација деце кроз игре у пројекту „Бубе у мојој околини“.....	35
7. 2. Радионица за васпитаче на тему „Од игре до социјализације“.....	41
ЗАКЉУЧАК.....	45
ЛИТЕРАТУРА.....	47
ПРИЛОЗИ.....	50

Увод

Предшколски узраст представља кључни период у којем се обликују основне социјалне, емоционалне и когнитивне вештине детета, а процес социјализације има одлучујућу улогу у његовом личном и друштвеном развоју. У овом узрасту деца стичу искуства која им омогућавају да успостављају међуљудске односе, развијају способност сарадње, комуницирања и решавања конфликта, док истовремено обликују емпатију, самопоуздање и социјалну одговорност. Социјализација предшколске деце одвија се кроз интеракцију са породицом, вршњацима и васпитачима, при чему институционално окружење вртића пружа специфичне могућности за учење кроз игру и заједничке активности.

Игра се препознаје као централни механизам развоја социјализације у предшколском периоду, јер омогућава деци да кроз природну и спонтану активност усвајају норме понашања, развијају социјалне вештине и уче уважавању туђих потреба и осећања. Посебно значајна је кооперативна игра, која захтева заједничко планирање, дељење задатака, договарање и решавање конфликта, чиме се деца припремају за тимски рад и конструктивне интерперсоналне односе.

Циљ овог рада је истражити улогу игре у развоју социјализације предшколске деце, анализирајући како кроз заједничке активности деца развијају социјалну компетенцију, емоционалну регулацију и способност сарадње, као и како васпитачи могу обликовати подстицајно окружење које подржава ове процесе.

1. ДЕЧИЈА ИГРА

„Игра је интринзично мотивисана активност детета која му помаже у откривању света, материјалног и социјалног којим је окружено, и кроз коју се социјализује и гради односе са особама које се старају о њему” (Nikiforidou, 2013: 14). Деца имају способност да у игри свет трансформишу према својој идеји и да у складу с том трансформацијом мењају и себе (Marjanović, 1987). Развој детета није могућ без игре као сопствене активности, она је неопходна за: интелектуални развој, развој чула, моторике, друштвених односа и емоционалне стабилности (Stevanović, 2003).

Виготски (Vigotski, 2005) је тврдио да све што је створила дечија машта у игри, већ постоји у дечијем искуству које оно у игри прерађује и надограђује у својој фантазији. „Игра је добровољна и њена основна вредност је слобода, али игра као и култура, претпоставља самоограничавање и самосавладавање у поштовању правила, јер њихово кршење разара и игру и културу” (Кохен, 2006., према Крњаја, 2012: 253). Када се дете игра, оно заправо живи на свој дечији начин и игром нам то поручује.

Лазар (Lazar, 2007) истиче да игра произилази из унутрашње потребе детета и да је треба подстицати, а не спутавати. У новим Основама програма предшколског васпитања и образовања – Године узлета (2018) наводи се да је игра доминантна пракса детета кроз коју оно гради односе. На тај начин дете усваја и трансформише културу, прерађује стварност и замишља искуства. Дете ужива у игри, забавља се и кроз игру видимо шта је детету важно. Детету је потребно време да развије игру и улази у сопствене интерпретације различитих ситуација, догађаја и искустава (Klarin, 2017). Крњаја (Krnjaја, 2010) наводи да игра и стваралаштво пружају детету могућности практиковања и испробавања својих идеја на различите начине.

Ауторке Павловић Бренеселовић и Крњаја (Pavlović Breneselović, Krnjaја, 2017) дају у „Калеидоскопу“ табелу карактеристика и обележја дечије игре коју чини више врста активности:

Табела бр. 1 – Активности које подразумева дечија игра (према: Pavlović Breneselović, Krnjaja, 2017)

Игра је:	
Истраживање	истраживање социјалних, материјалних и имагинарних светова — идеја, предмета, правила, осећања, покрета, односа са људима
Замишљање и стварање	машта у акцији којом се реалност трансформише у симболичке представе, поступање у коме предмети и окружење мењају своју уобичајену функцију и откривају се на нов начин
Ослобађање и прерада стварности	омогућава испробавање различитих образаца понашања који не остављају „стварне” последице и подстиче преузимање ризика
Радост и узбуђење	омогућава уживање у сопственим идејама, осећањима и акцијама, варирање правила и поигравање њиме, као и узбуђење због непредвидивости
Симболизација	они који се играју користе „симболичке језике” којима истражују своја искуства и стварају нове презентације и значења
Учешће и посвећеност	процес играња доминира над продуктима игре, играчи се осећају моћно и укључено, повезују се у остварењу заједничког плана и правила игре и не трагају ни за каквим спољним

	циљевима изван игре
Повезивање ранијег искуства	у игри не постоји ништа чега није било у претходном искуству које је у игри надограђено маштом
Смислени контекст делања	игра пружа контекст за изградњу и реформулисање знања, односа, уверења и акције на начин који је смислен учесницима у игри и који они подржавају; игра је увек делатна, има радњу, акцију, гради се на активитету целовитог бића који је другачији од делања у реалности
Добровољна и саморегулативна	унутрашње мотивисана, не трпи притиске споља и гради се на самоконтроли играча, који се ослањају на сопствене идеје и преговарање о њима

Игра је за дете основни и најважнији облик његовог живота и активности. Игра је више од забаве за децу. „Кроз игру деца најбоље уче, откривају ко су, како свет функционише и које је њихово место у њему“ (Уницеф Србија, 2018: 1).

У току игре дете доживљава радост и успех, али и непријатност и пораз, учи да савладава препреке, улаже напор, дружи се и сарађује са другима, усваја правила и моралне норме и формира поглед на живот и свет. Онемогућавање игре у животу детета може бити штетно за његов психофизички, емоционални и друштвени развој.

Деца раних узраста кроз разноврсне игровне активности желе да овладају својим окружењем, а тиме и инструментима властитог развоја (Montesori, 2003). Развој детета није могућ без игре као сопствене активности, она је неопходна за: интелектуални развој, развој чула, моторике, друштвених односа и емоционалне стабилности (Stevanović, 2003). „Игра као сопствена активност омогућава детету да упозна себе, своје способности и могућности, а од утицаја оних који се баве дететом – родитеља, васпитача и других одраслих – зависи

какову ће слику дете о себи створити, колико ће самопоуздање бити и колико ће бити критично према себи и другима, задовољно собом и срећно“ (Stevanović, 2003: 118).

Нова предшколска програмска концепција усмерена је на целовит развој детета и подршку добробити детета кроз смислене односе које гради са вршњацима, одраслима и физичким окружењем и оснаживањем активног учешћа детета у заједници вршњака и одраслих (Године узлета, 2018).

Крњаја (2012) посебан значај даје одраслима који треба да дозволе детету да у игри прихвата изазове и испробава своје идеје, да заједно са дететом испитују могућности и истражују и да претерано не штите дете. Тиме доприносе да дете развија самосталност, спремност на ризик, способност да доноси одлуке. „Деца ће градити поверење у сопствене физичке способности само уколико им одрасли омогућавају да стичу искуства у изазовним ситуацијама водећи, наравно, бригу о њиховој безбедности, тако да се деца осећају подржано од одраслих“ (Крњаја, 2012: 117).

Важне функције игре за добробит детета по мишљењу ауторке Крњаја (2012) односе се на:

- развој капацитета за истраживање и деловање у промењеним условима;
- изграђивање личног и културног идентитета;
- развијање комуникације и интеракције са другима;
- развијање маште и симболичког представљања.

У даљем тексту ауторка Крњаја (2012) говори о игри као прилици за учење и развој:

У игри деца:	
Уче	Развијају
да делују у промењеним условима, да креирају нове контексте у којима се игровна ситуација дешава	способности за промену
да преговарају, координирају идеје различите улоге	способност да самостално одлучују и уважавају друге
да остављају и решавају проблеме повезују и реконструишу претходна искуства	комуникацију
да мењају и „славе” оно што знају	поверење у друге
да истражују и користе предмете на нов начин	самопоштовање
да координирају емоције и представљање емоција	различите обрасце понашања
да сарађују у доношењу правила	дивергентност
да поштују правила	континуитет искуства
да разумеју смисао односа са заједницим и културом	метакогнитивне способности
да интегришу заједничка искуства	истраживачке компетенције
да се изражавају на различите начине и користе машту	самосталност
	самоконтрола
	припадање и однос према култури
	способност колаборације
	симболичко представљање

Игра доводи до унутрашњих и спољашњих промена код детета, односно да га чини јачим, способнијим, друштвенијим и развијенијим у животу (Došen Dobud, 2016). Лазар (Lazar, 2007) наводи да је игра темељ темељ дечјег развоја: физичких, социјалних, интелектуалних и социо-емоционалних способности (Lazar, 2007).

Игра подстиче развој моралних особина детета, пријатељства, сарадње, иницијативе, издржљивости, истрајности, толеранције и самодисциплине. Дете у игри стиче искуство, улази у различите односе, учи да комуницира и понаша се, што му омогућава да делује као појединац у друштву (Paić, 2018).

Чулна искуства која деца доживљавају током игре подстичу их на размишљање и закључивање, што је основа интелектуалног развоја (Stevanović, 2003).

Развој деце зависи од квалитета, квантитета и разноврсности дечијих игара. Игра надограђује и проширује способности деце. Игра је дечји посао кроз који оно упознаје свет, истражује околину, даје смисао окружењу, ужива и замишља себе. У току игре дете учи правила понашања, различите друштвене улоге, да решава конфликте, суочава се са ограничењима и упоређује се са другима. „Дете са играма расте, а игре расту са њим. Оне су јединствен и ефикасан начин природног учења“ (Klarin, 2017, стр. 32).

Утицај игре на дечији развој је вишеструк, јер она подстиче више развојних области (Ељкоњин, 1990).

1. 1. Процес социјализације деце кроз игру

Игра је тесно повезана са процесом социјализације, који се може разумети као постепено усвајање друштвених улога и правила понашања. Социјализацијом се биолошко биће обликује у члана одређене културе, при чему се код детета развијају специфичне моралне, когнитивне и емоционалне способности. Многи филозофи, психолози и педагози наглашавају да је игра природна активност детета и један од најзначајнијих начина учења, јер дете у игри делује у складу са природним законима развоја и активности.

Кроз игру и различите облике игровних активности деца симболички приказују елементе стварности и у таквим ситуацијама проживљавају важан део свог реалног

живота. Игра им служи као средство истраживања и разумевања света око себе, на дечији, заштићен и њима разумљив начин. Путем игре деца испитују властите могућности, развијају односе са другом децом и одраслима, те граде ситуације у којима повезују реалност и машту (Suzić, 2006; према Mahmutović, 2013).

Социјализација је сложен процес учења кроз који појединац у интеракцији са околином усваја знања, ставове, вредности и облике понашања неопходне за укључивање у друштво. Она представља кључну везу између појединца и заједнице, од чије је међузависности условљен опстанак и једних и других. Један од најзначајнијих исхода социјализације јесте развој личности као стабилног система начина мишљења, осећања и понашања (Fanuko, 1997; према Mahmutović, 2013). Успешна социјализација посебно је интензивна у предшколском периоду, када је дете најпријемчивије, а његове способности најподложније подстицању.

У добу ране социјализације, отприлике од треће до седме године, највећи утицај имају породица и вртић. Игра је у том узрасту доминантна активност, путем које дете стиче навике, вештине, норме понашања и социјалне моделе. У игри деца често имитирају одрасле, њихове улоге и односе, припремајући се тако за активан живот у друштву.

Примарна социјализација започиње рођењем и одвија се кроз контакте са одраслима, али посебно кроз интеракцију са другом децом. Вршњачки односи пружају јединствена искуства која дете не може добити у односу са одраслима, јер у њима комуницира равноправно, мора само да одржава дијалог, поштује договоре и поставља заједничке циљеве у игри.

Развој социјалних односа у игри пролази кроз три основна степена (Parten, 1932; према Mahmutović, 2013). Први степен представља несоцијална активност — посматрање, неангажованост и самостална игра. Следи паралелна игра, у којој се деца играју једно поред другог, али без међусобне интеракције. Највиши степен чине асоцијативна и сарадничка игра: у асоцијативној игри деца размењују материјале и коментаре, док се у сарадничкој игри организују око заједничког циља, посебно у играма улога и конструктивним играма (Berk, 2007; према Mahmutović, 2013).

Суштина игре предшколске деце огледа се управо у игрању улога. Улога коју дете преузима одређује радње, комуникацију и односе у игри. Тако, на пример, папирџи постају новац или карте, а дете пажљиво изводи све радње које одређена улога подразумева (Ељкоњин, 1978; према Mahmutović, 2013). Игра улога је по својој природи сарадничка и стога има велики значај за развој социјално-емоционалних компетенција. Она подстиче емпатију, рефлексију, прихватање правила и разумевање перспективе другог (Павловић, Клеменовић, 2019).

Поред тога, игра омогућава упознавање и изражавање широког спектра осећања — од симпатије, поштовања и солидарности, до такмичарског набоја и љубоморе — што доприноси емоционалном и социјалном сазревању. Учествовање у игри значи бити прихваћен у групи, а прихватање од стране вршњака представља важан извор осећаја сигурности, идентитета и припадности.

Игре са правилима подстичу развој сарадње, тимског духа и самоконтроле, уз прихватљиво изражавање такмичарских импулса. Дете при том учи да уважава мишљења других, да буде флексибилно, да регулише своја понашања и прилагођава их улози и току игре. Символичке игре и игре улога уводе дете у свет одраслих, развијају сарадњу, саморегулацију, истрајност и концентрацију, чиме се смањује и учесталост дисциплинских тешкоћа (Bjelica, Krivokapić, 2011).

За васпитача је игра изузетно корисно средство, јер у њој нестаје осећај хијерархије између деце и одраслих: односи постају партнерски, засновани на међусобном уважавању и поверењу. Зато је игра једно од најделотворнијих средстава социјализације у раном детињству, које подстиче укупни развој личности и припрема дете за активан живот у заједници (Bjelica, Krivokapić, 2011).

2. ЗНАЧАЈ И УЛОГА ВРШЊАКА У СОЦИЈАЛИЗАЦИЈИ ДЕЦЕ

Социјални развој детета почиње у породици, а наставља се у вртићу, где у контакту са вршњацима и васпитачима дете упознаје нове људе и стиче нова познанства. Предшколски период има велики значај јер подразумева нова правила којих дете треба да се придржава. Она представља нову средину у којој дете успоставља односе и задовољава захтеве који се разликују од породичних.

Друштво кроз васпитно-образовне установе настоји да у деци развије друштвено прихватљиве особине и спречи појаву понашања која су у супротности са нормама и која могу нанети штету појединцу или околини. Преко васпитања и образовања друштво преноси одређене вредности, ставове и пожељна понашања, што је важно за опште добро (Rot, 1977). Социјални развој детета у великој мери зависи од захтева и могућности које му средина пружа.

Иако дете у себи носи бројне потенцијале, њихово испољавање зависи и од услова средине, али и од личне процене дететових могућности, талената и способности. Како ће се дете понашати у одређеним ситуацијама зависи од тога како оно опажа своју околину и разуме захтеве које она поставља кроз комуникацију и интеракцију (Zukorlić, 2016). Подршка социјалне средине повећава самопоуздање, сигурност и независност, што доприноси бољем функционисању детета у различитим областима.

На развој личности детета утичу и спољашњи фактори, као што су породица, образовне установе, вршњаци, релације са рођацима и познаницима, групе у којима је дете укључено, медији, положај у друштву, доминантне културне вредности и друштвени систем у целини (Rot, 1977). Поред тога, природна средина у којој дете одраста, климатски услови, биљни и животињски свет, као и начин на који дете ступа у контакт са њима, такође обликују његов развој (Kamenov, 2002).

Успешно укључивање детета у групу вршњака од суштинског је значаја за развој његове социјалне компетенције. Дружење са вршњацима омогућава развој осећаја припадности, блискости, грађење позитивне слике о себи, учење правила, сарадњу и солидарност, као и сналажење у ситуацијама победе и пораза. Кроз овакве интеракције дете усваја комуникационе и социјалне вештине које му користе током детињства, али и у одраслом добу (Klemenović, Marić -Jurišin i Nikolić, 2016).

Прилагођавање групи захтева поштовање норми, разумевање других и заједничко деловање. Када је дете активно укључено у животне ситуације, оно развија способност препознавања и разумевања својих и туђих емоција. Добро развијене социјалне вештине омогућавају деци да своје понашање ускладе са групом, да граде пријатељства, шире искуства и сагледавају вредности из различитих углова (Nikšić - Rebihić i Smajović, 2021).

Подршка вршњачких интеракција и активности које доприносе физичком, психичком и социјалном благостању детета јача његову социјалну компетенцију. Социјална компетенција омогућава детету да своје понашање прилагођава потребама других људи и културним оквирима у којима живи (Jurčević Lozančić, 2011). Социјализацијом дете учи да дели, разматра друге углове, преиспитује постојеће принципе и унапређује личне вештине.

Вршњачка интеракција игра кључну улогу у развоју социјалних и когнитивних компетенција. Односи са вршњацима утичу на школски успех, понашање и емоционални развој детета (Spasenović, 2003). Социјално компетентна деца лакше успостављају односе, доприносе позитивној клими у групи и добијају подршку колектива (Malkić – Aličković, 2019). Са друге стране, осећај одбачености може утицати на мотивацију, фокус и академски успех, као и на појаву емоционалних и бихејвиоралних проблема (Spasenović, 2003).

Највећу корист од вршњачке интеракције имају деца која активно размењују мишљења, дискутују и траже решења за проблеме на које наиђу. Заједнички рад и дискусија омогућавају више могућих начина решавања проблема и подстичу когнитивни развој (Исто, 2003).

Вршњачка интеракција и игра представљају кључне факторе у процесу социјализације детета. Кроз игру са вршњацима дете учи да сарађује, дели ресурсе, поштује правила и развија емпатију. Игра омогућава детету да практично усваја социјалне норме и улоге, истовремено повећавајући самопоуздање и способност сналажења у групи.

Са вршњацима дете развија своје комуникационе, когнитивне и емоционалне вештине, учи да превазилази конфликте, решава проблеме и прихвата различита мишљења. Због тога је

вршњачка игра не само забавна активност, већ и суштински образовни и васпитни инструмент који доприноси обликовању социјално компетентне личности.

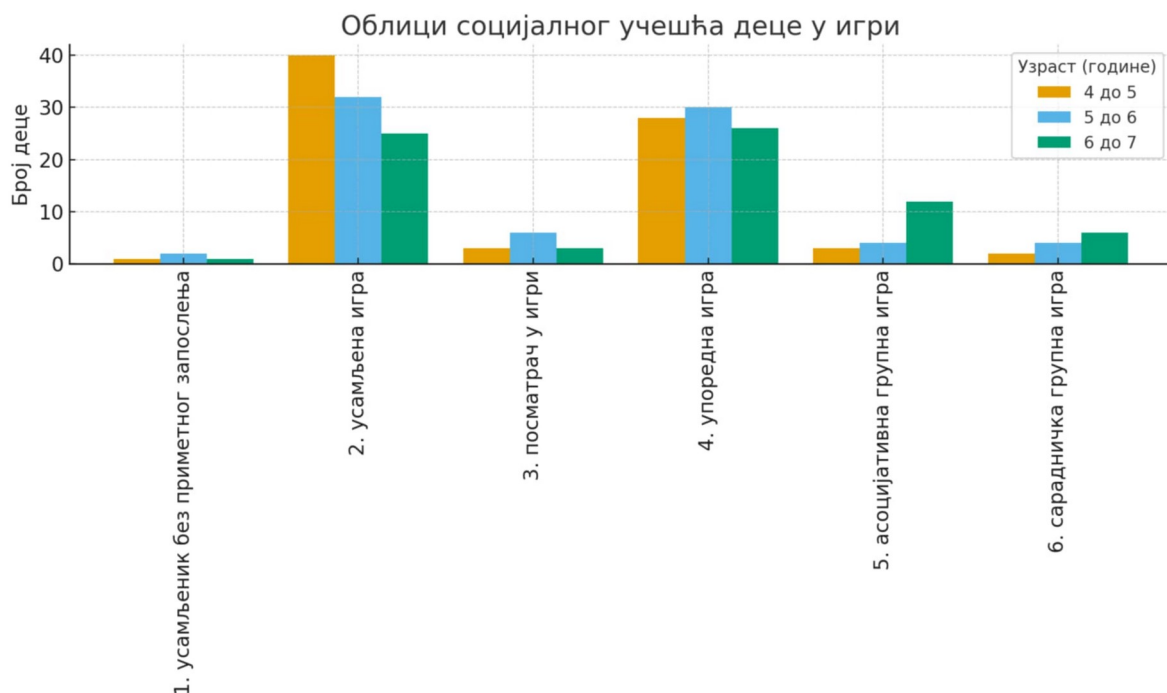
Игра са вршњацима ствара основу за касније учешће детета у сложенијим социјалним контекстима и омогућава да оно постане активан и одговоран члан друштва. Стога је вршњачка игра неизоставни сегмент у изучавању процеса социјализације и развоја деце.

2. 1. Дружење са вршњацима у игри

Вршњаци чине један од значајних фактора у процесу социјализације детета. За разлику од породице и школе, вршњачка група није строго организована, али њена улога у развоју социјалних односа није ништа мање важна. У раном детињству први облик односа према вршњацима јесте индивидуалистичка фаза, током које се деца играју једно поред другог, без директне интеракције. Са поласком у школу овај систем односа се мења и постаје сложенији.

Смиљанић - Чолановић и Толичић (Smiljanić – Čolanović i Toličić, 1966) су истраживали како се облици дечије игре мењају у складу са узрастом и врстом социјалне интеракције. Утврдили су да се са растом старосне доби повећава време које деца проводе у тимској игри, док се време посвећено индивидуалној игри смањује. Поменути аутори су издвојили шест облика социјалног учешћа у игри: усамљена активност без видљивог ангажовања, самостална игра, посматрање игре, паралелна игра, асоцијативна групна игра и сарадничка групна игра.

Слика бр. 1 – Облици социјалног учешћа деце у игри (према Smiljanić – Čolanović i Toličić, 1966: 153)

Основни мотив за игру јесте потреба за друштвеном интеракцијом, присутна од најранијег узраста. На то указује и понашање детета које, када примети да га неко посматра, почиње да се игра са још већом енергијом. Од треће године деца се укључују у игру у мањим групама које често мењају; са четвртом годином најчешће се играју у групама од два до три члана, док су петогодишњаци спремни за игру у већим групама, до око пет чланова. Уколико дете има потешкоћа да се уклопи у групу, то може указивати на заостајање у емоционалном развоју у односу на вршњаке.

Игра представља поље у коме деца стичу важне социјалне вештине, попут преговарања, решавања конфликта, дељења и уважавања потреба других. Нити један облик дружења са одраслима не може заменити богатство искустава које деца стичу кроз игру са вршњацима, а која су од пресудног значаја за њихов социјални развој.

3. ПОДРШКА ВАСПИТАЧА У РАЗВОЈУ СОЦИЈАЛНИХ ВЕШТИНА ДЕЦЕ

Иако не постоје истраживања која би јасно показала утицај васпитача на социјални развој деце, искуство указује на то да они имају веома значајну улогу у подстицању и развијању социјалног функционисања деце (Katz i McClellan, 2005). Директно подучавање деце предшколског узраста није најделотворнији начин за стицање знања о елиминацији социјално неприхватљивих облика понашања (Мадсен и сарадници, 1968; према: Katz i McClellan, 2005). Много је прикладнији и ефикаснији приступ индивидуалног вођења детета, како наводе Кац и Меклелан (2005). Они истичу да индивидуално усмерена и пријатељска интеракција повећава способност детета да слуша друге и адекватно реагује.

Васпитачи треба да омогуће богате ситуације социјалне игре које подстичу и унапређују дечија социјална умећа. Према Кац и Меклелан (2005), важно је да васпитачи истражују материјале, окружење и поступке који погодују развоју социјално сложене и квалитетне игре у групи деце.

Пример подстицајног утицаја васпитача на социјални развој може се уочити у вртићима Ређо Емилија, где се дечји радови и фотографије активности систематски излажу (Katz i McClellan, 2005). Такво окружење подстиче децу да разговарају једни са другима о својим идејама, процесу настанка радова и плановима за даљи рад, чиме се директно поспешује социјална интеракција.

Кац и Меклелан (2005) описују и начине који васпитачима могу помоћи да боље разумеју социјално функционисање деце и подрже развој квалитетних социјалних односа:

- Подстицање емпатије и алтруизма – у свакодневним ситуацијама у вртићу пружају се могућности за развијање сензитивности према осећањима других.
- Усмеравање пажње на осећања и интересе вршњака – циљ је унапредити способност детета да предвиди реакције других и тако продуби разумевање социјалних односа.
- Подстицање алтернативних интерпретација понашања – васпитач својим примером треба да покаже прихватање детета, његових навика и различитости.

- Помоћ у примереном учешћу у разговору – када дете прекида активности да би прокоментарисало нешто, васпитач има прилику да га подучи социјално прихватљивом начину изражавања у групи, уз индивидуални разговор и сугестије.
- Откривање заједничких интересовања – пријатељства се често заснивају на сличностима, а васпитач може помоћи тако што ће истицати оно што деца деле као заједничко.

Рогоф (Rogoff, 1990; према: Katz i McClellan, 2005) истиче да је управо социјална интеракција један од кључних фактора оптималног социјалног развоја.

Један од најважнијих задатака предшколског васпитања јесте подстицање дечје интеракције, што се чини пружањем бројних ситуација у којима деца активно комуницирају (Katz i McClellan, 2005). Вербална комуникација је од пресудног значаја за развој социјалних компетенција и зато је неопходно да је васпитачи континуирано подстичу. Васпитачи у комуникацији са децом треба да користе љубазан, директан, јасан и отворен говор.

Према Стевановићу (Stevanović, 2000), васпитач, водећи рачуна о развојном нивоу детета и његовим потребама, усмерава дете да пронађе своје место у социјалном окружењу и да преузме одговорност за сопствене поступке, али при томе не сме сузбијати индивидуалност детета, све док она не наноси штету другима.

Предшколска установа представља место у којем дете на стваралачки и продуктиван начин проводи време у дружењу са вршњацима.

Вилсон (Wilson 1990; према: Klarin, 2006) описује пожељне особине васпитача:

- физичко и ментално здравље
- позитивна слика о себи
- флексибилност
- стрпљивост
- пружање позитивних модела понашања
- отвореност за учење и професионално усавршавање
- љубав и посвећеност позиву

Мајз и Абел (Majz i Abel, 1996; према Miljković i Rijavec, 2002) дају препоруке за подстицање социјалних вештина код деце:

- омогућити детету редовно дружење са вршњацима;
- играти се са дететом у равноправној улози;
- разговарати о вршњачким односима;
- подстицати дете да само решава конфликт;
- подржавати позитивне начине решавања проблема;
- оснаживати дете да адекватно реагује на одбацивање;
- не мешати се у деčје односе осим када је неопходно.

3. 1. Улога васпитача у процесу социјализације деце кроз игру

Децу је потребно подстицати на игру, охрабривати их и постепено учити да самостално преузимају иницијативу и организују своје активности. Управо кроз игру са вршњацима предшколско дете развија своје прве социјалне односе, који ће значајно обликовати његове касније социјалне контакте и начине понашања. Зато је важно обезбедити детету довољно могућности за дружење и игру са другом децом, јер је дете у том периоду најпријемчивије за учење и усвајање социјалних вештина (Jasić i Jasić, 2018). Посебно важну улогу у том процесу има васпитач. Он не само да организује подстицајно окружење, већ и усмерава дете ка прихватању различитих улога у игри.

Васпитач брине да дете научи како да буде спремно да прихвати улогу коју му додељују друга деца, али и да развије сигурност да се, када је потребно, избори за улогу коју жели. Тиме се спречава да дете стекне осећај да увек мора да попусти, а истовремено се подстиче развој самопоуздања и социјалне компетенције.

Улога васпитача важна је и у припреми и организацији различитих игара. Његово учешће омогућава деци да откривају нове улоге, да уче како да прихватају различите позиције у игри и да развијају вештине комуникације и сарадње. Кроз такве активности дете постепено улази у свет социјалних односа одраслих и припрема се за будуће животне улоге.

Када деца достигну ниво развоја на ком могу да учествују у играма са правилима, васпитач има задатак да их постепено уведе у поштовање тих правила.

Усвајањем и примењивањем друштвено прихватљивих и пожељних облика понашања, дете постепено гради комуникацију најпре са особама из свог најужег окружења, а затим и са широм друштвеном заједницом, чиме се активно укључује у друштвени живот. Социјална интеграција детета најјасније се уочава кроз различите облике интеракције са околином, што истовремено подстиче и његов свеобухватни развој. Остваривање комуникације са вршњацима и формирање првих пријатељстава представљају значајне услове за социјални развој. У вртићком окружењу дете усваја нове облике понашања, правила игре и начине деловања који су другачији од оних у породичном дому. Кроз заједничке активности дете развија самосталност и учи да функционише у групи. Игра и дружење са другом децом подстичу појаву такмичарског духа: дете тежи да успешно обави задатке, да се истакне у групи и да добије позитивну повратну информацију од васпитача. Улога васпитача је од посебног значаја, јер је неопходно да препознају околности и ситуације које утичу на дете током боравка у вртићу, као и да развијају ставове, способности, вештине и навике које подржавају његов социјални развој (Muratović, Muratović i Bakić, 2022). Квалитетна комуникација детета са васпитачем ствара основе за успешну интеракцију са вршњацима. Уколико изостане подршка васпитача и родитеља, а касније и вршњачке групе, дете може имати потешкоће у остваривању позитивних односа, у адаптацији и у постизању пожељног положаја у групи.

Социо-емоционалне вештине, предвиђене предшколским планом и програмом, обухватају контролу и управљање емоцијама у различитим ситуацијама, у складу са развојним могућностима и прихватљивим облицима понашања за овај узраст. Рана социјализација, која се одвија у породици и у предшколској установи, поставља темеље за будуће односе детета. Уколико се уочи недостатак социјалних умећа, касније могу настати потешкоће у укључивању у друштвене односе и активности.

Потешкоће у социјализацији често су повезане са боравком у групном окружењу. Код поједине деце може се уочити недовољна контрола понашања, страх или устручавање да ступе у комуникацију, као и недостатак знања и способности неопходних за учешће у интеракцији. Та умећа се стичу искључиво кроз искуство, па васпитач има важну улогу у креирању ситуација које ће подстаћи дете да та искуства гради и развија.

Деца од најранијег узраста, посматрајући понашања одраслих, уочавају да правила постоје и да је важно придржавати их се. Кроз добро осмишљене активности и моделовање

понашања, васпитач помаже деци да та правила примене у игри. На тај начин деца развијају социјалне вештине неопходне за успешно функционисање у различитим ситуацијама и улогама.

4. ЗНАЧАЈ ИГРЕ У РАЗВОЈУ СОЦИЈАЛИЗАЦИЈЕ ДЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА

Социјализација у предшколском узрасту представља процес у ком дете усваја социјално релевантне облике понашања и гради личност, ослањајући се на утицаје породице, вршњака и васпитача. Према Масловљевој теорији потреба и Бронфенбренеровом еколошком моделу развоја, квалитет односа у микросистему детета — у породици, међу вршњацима и са васпитачима — од пресудног је значаја за осећај сигурности и психичко здравље (Klarin, 2006). Рана комуникација са одраслима, нарочито родитељима, као и касније односи са вршњацима и васпитачима, представљају основу за развој социјалних и емоционалних компетенција (Guerrero & Andersen, 2000; Bukowski & Hoza, 1989; Pianta, 1999; према Klarin, 2006). У том контексту, игра има централну улогу у процесу социјализације, јер је природан облик дечјег учења и понашања. Истраживања показују да игра представља основни облик развоја и социјалне интеракције (Garaigordobil et al., 2022), у оквиру којег деца уче да комуницирају, преговарају, прихватају улоге, изражавају емоције и сарађују. Социјална интеракција у игри је кључна за развој комуникацијских способности, емпатије и сарадње међу децом, а кроз игру деца усвајају правила, уче да усклађују идеје, решавају конфликте и остварују заједничке циљеве. Кроз игру дете развија емпатију, солидарност, поштовање и способност решавања конфликта, што чини основу социјалне компетентности и социјалне прилагођености (Almeida et al., 2024). Интеракције са вршњацима у игри, како пријатељске тако и групне (Bukowski & Hoza, 1989; према Klarin, 2006), подстичу развој различитих аспеката личности, док улога васпитача као емоционалне и социјалне подршке додатно јача осећај сигурности у институционалном окружењу (Howes; Pianta, 1999; према Klarin, 2006). Значај игре огледа се и у томе што она омогућава развој широког спектра социјалних, емоционалних и когнитивних вештина, али и учешће у реконструкцији социјалних, културних, уметничких и историјских односа. Кроз различите облике игре деца се изражавају, истражују, сарађују са вршњацима, уче да се носе са изазовима и граде вредности као што су поштовање, солидарност и сарадња (Almeida et al., 2024). Стога се игра јавља као најзначајнији

механизам социјализације у предшколском периоду, интегришући утицаје породичних, вршњачких и институционалних односа и доприносећи целовитом развоју детета и његовој припреми за учешће у друштвеном животу. „За пројектно учење је изузетно важно да се деца током дана обезбеди довољно времена да се друже, истражују, да се играју, да сви заједно разговарају и слушају једни друге” (Крњаја и Павловић бренеселовић, 2017: 22). У Основама програма предшколског васпитања и образовања – Године узлета (2018) наводи се да је дете „...социјално биће, природно усмерено на односе са вршњацима и одраслима“ (Године узлета, 2018: 6), а да у игри деца истражују и упуштају се „у шири спектар односа и активности са новим особама и у новим ситуацијама“ (Године узлета, 2018: 17).

Кооперативна игра представља кључни облик игре у процесу социјализације предшколске деце, јер омогућава развој интерперсоналних вештина, заједничког деловања и одговорности (Mlinarević, 2000). Кроз активности које захтевају сарадњу, деца уче договарању, подели задатака, решавању конфликта и доношењу заједничких одлука, развијајући притом социјалну компетенцију и самопоуздање. Такве игре пружају контекст у којем дете учи уважавати мишљења и потребе вршњака, што је основ за изградњу емпатичних и конструктивних односа. Социјална интеракција са компетентнијим особама или вршњацима у играма омогућава детету да планира, организује и усмерава своје практично и спознајно деловање (Vigotski, 1978; prema Mlinarević, 2000). Заједничко решавање проблема и дискусија унутар кооперативних игара омогућавају трајни развој когнитивних и социјалних вештина, а социјална искуства у предшколском узрасту постављају темеље за будуће интерперсоналне односе (Johnson, 1991; prema Mlinarević, 2000).

Васпитачи у вртићима, обликујући подстицајно окружење и пружајући адекватне материјале, играју кључну улогу у вођењу и подршци кооперативне игре. Такав приступ омогућава деци да кроз заједничке активности развијају самосталност, креативност и способност за тимски рад. Кооперативна игра стога представља незаобилазни инструмент социјализације, пружајући деци могућност да уче кроз међусобну интеракцију, самопоуздање и заједнички допринос заједничким циљевима.

4. 1. Социјализација деце кроз игру према Основама програма предшколског васпитања и образовања – Године узлета

У Годинама узлета (2018) наводи се да је дете „рођењем биолошки предодређено за социјално повезивање“ (2018: 6) и истиче се да дете у предшколском узрасту представља активног учесника заједнице вршњака и одраслих, као и друштвених процеса у породици, дечјем вртићу и широј заједници. Социјализација у овом периоду омогућава детету да усваја социјално релевантне облике понашања, гради личност и учествује у креирању и одржавању заједнице којој припада. Игра детету пружа сигурност да истражује и укључује се у нове односе и активности, истовремено развијајући способност комуникације, сарадње и емпатије. Кроз игру дете гради свој идентитет и односе са другима на више нивоа. Оно се договара и усаглашава са вршњацима, преговара и доприноси очувању заједничког игровног плана. У исто време, детету игра омогућава да преиспитује и развија етичке вредности, истражује различите улоге и идентитете, доживљава себе као делотворно и самостално, доноси изборе и одлуке, и осећа припадност групи и заједници (Године узлета, 2018).

Поред социјалног развоја, игра подстиче когнитивни и емотивни развој детета. Кроз учење и истраживање у игри, дете увежбава специфична умећа, развија отвореност за нова искуства и открива сопствене потенцијале.

Игра представља природан начин на који дете успоставља однос према свету. Кроз игру дете доживљава, проширује и прерађује своја искуства, обликује себе и околни свет, гради сазнања о себи и о свету, развијајући при том потенцијале за отвореност, флексибилност и стваралаштво – основе свестраног учења и развоја. Игра детету пружа могућност истраживања, али истовремено обезбеђује сигурност потребну за укључивање у разноврсне односе и активности са новим људима и у новим ситуацијама.

Кроз игре, деца уче: да разумеју своје потребе, осећања и поступке; како да на безбедан начин истражују околину и проверавају своје претпоставке о свету; како да комуницирају и ступају у интеракцију са другима; како да буду прихваћена и да прихватају друге; шта се од њих очекује и шта они могу очекивати; како да изразе себе,

разумеју друге и успостављају однос са њима; о узајамној зависности са другима, дељењу и доношењу одлука; како да решавају проблеме и преузимају одговорност; да развијају метакогнитивне способности, као што су резонување, рефлексивност, планирање и предвиђање; како да изграде смисао и сврху својих поступака. Кроз игру дете развија осећај заједништва са вршњацима, усмерено је и посвећено активностима, увежбава специфична умећа, гради отвореност за нова искуства и ужива у откривању сопствених потенцијала (Године узлета, 2018).

Посматрање и имитирање других у игри омогућава развој социјалних вештина, док заједничке активности у развијању пројекта подстичу осећај заједништва и тимски рад. Такво учешће доприноси формирању самопоуздања, самосвести и способности за конструктивну интеракцију у друштвеним и групним контекстима. На тај начин, игра постаје основни инструмент социјализације у предшколском узрасту, интегришући утицаје вршњака, одраслих и институционалног окружења, те омогућавајући детету да постепено усвоји норме, вредности и способности неопходне за успешну и активну друштвену интеракцију (Године узлета, 2018).

5. МЕТОДОЛОШКИ ДЕО РАДА

5. 1. Предмет истраживања

Предмет истраживања је улога игре у процесу социјализације деце предшколског узраста.

5. 2. Проблем истраживања

У складу са циљем, проблем истраживања гласи: Која је улога игре у социјализацији деце предшколског узраста?

5. 3. Циљеви и задаци истраживања

Циљ рада је да испита улогу игре у социјализацији деце предшколског узраста.

На основу циља истраживања могу се поставити следећи задаци:

- Испитати како деца самостално организују своје игровне активности;
- Открити како деца прихватају улоге које им додељују друга деца у току игре;
- Истражити на који начин деца усклађују своје идеје са идејама вршњака и како активно учествују у игри.

5. 4. Хипотезе истраживања

Главна хипотеза истраживања:

- Игра значајно доприноси социјализацији деце предшколског узраста, развијајући њихове социјалне вештине, способност сарадње и партиципацију у групним активностима.

Споредне хипотезе:

- Деца која самостално организују своје игре показују већи ниво креативности и иницијативе у социјалним интеракцијама.
- Деца у игри активно прихватају улоге које им додељују други и усклађују своје идеје са идејама вршњака.

5. 5. Методе и технике истраживања

Истраживање је акционо, а технике које су коришћене су: посматрање и дескрипција. Коришћена је техника посматрања и инструмент протокол посматрања – чек листа. Чек листа је сачињена тако да омогућава систематско праћење конкретних облика понашања деце током игре. Сваки елемент представља посматрани вид активности, а евалуатор бележи њено присуство или одсуство. Овај инструмент омогућава процену начина на који дете комуницира са вршњацима и васпитачима, учествује у групним активностима и развија социо-емоционалне и когнитивне вештине, као и идентификацију потенцијалних потешкоћа у социјализацији. Посматране су дечије слободне игре и прикупљани подаци о начинима на које деца организују игру, на који начин прихватају улоге које им додељују други и како деца усклађују своје идеје са идејама друге деце у отвореној игри у пројектном приступу учењу.

5. 6. Узорак истраживања

Узорак истраживања чини двадесет осморо деце најстарије узрасне групе вртића „Бубамара“ Предшколске установе „Пчелица“ из Сремске Митровице.

5. 7. Ток истраживања

Истраживање је спроведено у вртићу „Бубамара“ у Сремској Митровици који припада ПУ „Пчелица“ Сремска Митровица, у трајању од десет радних дана и то у периоду од 3. 11. 2025. до 16. 11. 2025. године следећом динамиком:

- Васпитач прати и документује дечије отворене игре, бележи тражене индикаторе за свако појединачно дете у чек листу;
- У другој фази васпитач обрађује добијене податке о игри;
- У следећој фази истраживања добијени подаци се презентују на Тиму васпитача поменуте предшколске установе како би се кроз хоризонталну размену унапређивале професионалне компетенције васпитача.

5. 8. Статистичка обрада података

Подаци добијени током истраживања обрађени су статистички и описани дескриптивном методом уз графички приказ и анализу.

6. РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

6. 1. Анализа чек листе за посматрање игре у функцији социјализације деце

Анализом прикупљених података о **самосталном организовању игре** може се уочити да:

- 18 – оро од 28 деце (64,28%) самостално иницира игру (покреће активност), што говори у прилог томе да
- 16 - оро од 28 - оро деце (57,14%) предлаже материјале/простор за игру.
- 19 – оро од 28 – оро (67,86%) деце креира идеју или тему игре.
- 15 – оро од 28 – оро (53,57%) деце преузима иницијативу у организовању сценарија игре.
- Сва деца из групе (100%) одржавају фокус на игри без подстицаја одрасле особе.

У графичком приказу:

Графикон бр. 1 – Самостално организовање игре

Анализа добијених података показује да већина деце предшколског узраста активно учествује у организацији и вођењу игре. Више од половине деце самостално иницира игру (64,28%), предлаже материјале и простор (57,14%), креира идеју или тему игре (67,86%) и преузима иницијативу у организацији сценарија игре (53,57%). Посебно је значајно што сва деца (100%) одржавају фокус на игри без додатног подстицаја од стране одрасле особе. Ови резултати потврђују да деца развијају креативност, иницијативу и самосталност кроз игру, што доприноси њиховој социјализацији и способности за сарадњу у групи.

Анализом прикупљених података **о прихватању и преузимању улога деце у игри** може се уочити да:

- 24 – оро деце од 28 – (85, 71%) оро прихвата улогу коју му предлажу вршњаци.
- 17 – оро деце од 28 – оро (60,71%) флексибилно мења улогу када група то захтева.
- 14 – оро деце од 28 – оро (50%) самостално предлаже улоге другима.
- 19 – оро од 28 - оро деце поштено распоређује улоге (67,86%) (не инсистира да увек буде у „главној“ улози).
- 13 – оро деце од 28 - оро (46,43%) одговара на иницијативе вршњака без одбијања и конфликта.

Графикон бр. 2 – Прихватање и преузимање улога деце у игри

Анализа података о прихватању и преузимању улога међу децом предшколског узраста указује на то да већина деце показује висок ниво социјалне компетенције и спремност на кооперативно понашање у игри. Највећи проценат деце, 85,71%, прихвата улогу коју им предлажу вршњаци, што говори о њиховој способности да се прилагоде групи, поштују туђе иницијативе и улазе у кооперативне односе. Овај податак указује на развијену социјалну флексибилност и одсуство потребе за доминацијом у игри. Око 60,71% деце флексибилно мења улогу када група то захтева, што додатно потврђује њихову спремност на сарадњу, разумевање групних потреба и прихватање компромиса. Овај показатељ је важан јер управо флексибилност у игри одражава напредније облике социјализације.

Половина деце (50%) самостално предлаже улоге другима, што указује на уравнотежену расподелу између иницијативе и прихватања. Значајан део деце преузима и активну улогу у креирању сценарија игре, али без претераног доминирања. Такође, 67,86% деце поштује принцип правичне расподеле улога, без инсистирања да буду у централним или „главним“ улогама. Ово говори о развијеној способности емпатије и разумевању значаја једнакости у групи.

Најнижи проценат, 46,43%, односи се на децу која доследно одговарају на иницијативе вршњака без одбијања и конфликта. Иако је реч о мање од половине групе, овај податак може указивати на потребу за даљим јачањем социјалних вештина као што су асертивност, контролисање емоција и решавање конфликта.

Уопштено посматрано, резултати указују да деца у групи поседују добро развијене компетенције за социјалну интеракцију у оквиру игре. Високо прихватање предложених улога и флексибилност у њиховој промени представљају кључне индикаторе успешне социјализације. Способност деце да правично распоређују улоге и прихватају компромисе доприноси стварању кооперативне и подржавајуће групне климе. Најслабији сегмент -реаговање без одбијања и конфликта - указује на простор за педагошку интервенцију у циљу развијања конструктивних стратегија комуникације.

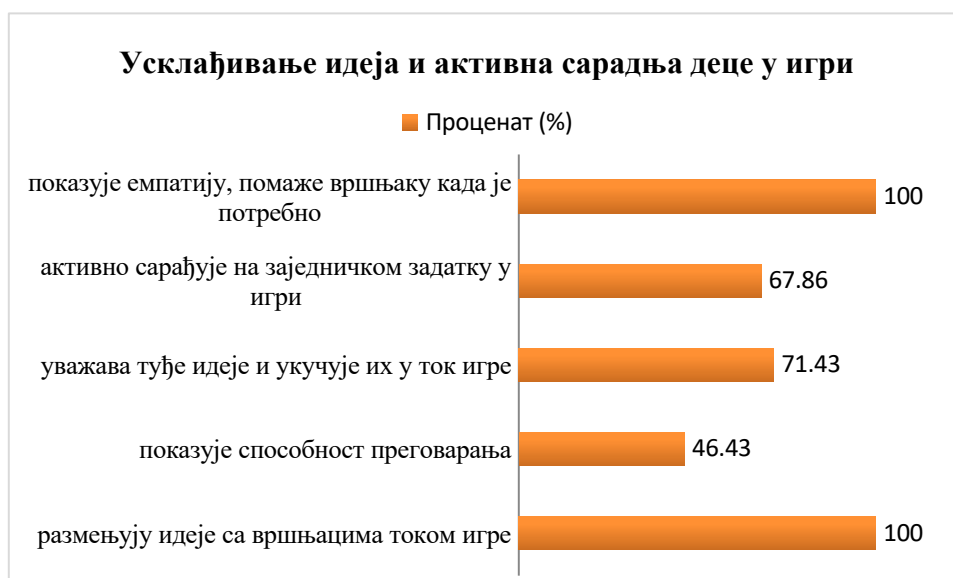
Увидом у прикупљене податке о **усклађивању идеја и активној сарадњи деце у игри** уочава се да:

- сва деца размењују идеје са вршњацима током игре;

- 15 – оро од 28 – оро (53,57%) деце предлаже решења када се јави проблем у игри;
- 13 – оро деце од 28 – оро (46,43%) показује способност преговарања (договара се, не намеће идеју);
- 20 – оро деце од 28 – оро (71,43%) уважава туђе идеје и укључује их у ток игри;
- 19 – оро од 28 – оро (67,86%) деце активно сарађује на заједничком задатку у игри;
- сва деца показују емпатију, помажу вршњаку када је потребно;
- сва деца прате правила договорена у игри;

Графикон бр. 3 – Усклађивање идеја и активна сарадња деце у игри

Подаци добијени посматрањем указују на висок ниво социјалних и кооперативних способности деце током игре. Најпре, важно је истаћи да сва деца размењују идеје са вршњацима, што представља основу социјалне интеракције и суграђивања заједничких игровних сценарија. Овај налаз указује да у групи постоји природна спремност за комуникацију и размену мисли, што је кључно за развијање социјалне компетенције. Када се у игри јави проблем, 53,57% деце предлаже могућа решења, што говори о томе да деца у значајној мери поседују способност конструктивног мишљења и иницијативу у решавању изазова. Истовремено, 46,43% деце показује способност преговарања - договарају се, траже компромисе и не намећу сопствену идеју. Ово представља важан аспект социјализације, јер преговарање укључује развијену саморегулацију, уважавање других и способност усклађивања сопствених жеља са групним потребама.

Веома висок проценат, 71,43% деце, уважава идеје вршњака и укључује их у игру. Овај податак указује на развијену способност активног слушања, толеранцију према различитим предлозима, као и спремност на кооперацију.

Такође, 67,86% деце активно сарађује са вршњацима на заједничком задатку, што показује да деца умеју да функционишу као тим, деле задатке и заједнички раде на остваривању циља. Посебно значајан налаз јесте да сва деца показују емпатију током игре и пружају помоћ вршњаку када је потребно. То указује на развијен емоционални аспект социјализације, који је основа за стварање позитивне групне атмосфере и здравих односа. Поред тога, сва деца прате договорена правила игре, што потврђује да група функционише у оквиру јасних структура, да деца разумеју значај правила и да су у стању да регулишу сопствено понашање у складу са заједничким договорима.

У целини, резултати показују да група поседује снажне социјалне и кооперативне компетенције: деца активно комуницирају и размењују идеје, уважавају једни друге, сарађују на заједничким задацима, исказују емпатију, придржавају се правила, а значајан број њих уме да преговара и предлаже решења у сложенијим ситуацијама. Ови налази сведоче да игра представља снажан контекст у којем деца развијају социјалне вештине, граде односе и уче да функционишу у групи.

7. РЕФЛЕКСИЈЕ У ПРАКСИ

7. 1. Социјализација деце кроз игре у пројекту „Бубе у мојој околини“

Старија васпитна група вртића „Лептирић“ у оквиру ПУ „Пчелица“ у Сремској Митровици свакодневно користи предности великог травнатог дворишта за игру на отвореном, опажање и истраживање природе. Управо током слободне игре уочено је да група деце са великом радозналошћу посматра инсекте – прате њихово кретање, постављају питања и заједнички деле запажања са другарима (Слика бр. 1). Како је игра природан облик социјалне интеракције, ово интересовање постало је полазна основа за нови пројекат.

Слика бр. 1 – Деца истражују бубе у дворишту вртића

По завршетку претходног пројекта, васпитачи су анкетирали децу како би заједно донели одлуку о новој теми. Деца су недвосмислено изразила жељу да више науче о бубама које свакодневно сусрећу у дворишту. Тако је настао пројекат „Како живе бубе?“,

осмишљен тако да кроз игру, истраживање и сарадњу подстиче социјализацију деце и заједништво у учењу.

Игра као покретач социјалног развоја

Деца су у малим групама истраживала двориште лупама, грабуљицама и ашовима, учећи да сарађују, деле улоге, очекују ред и уважавају туђе идеје. На тај начин открили су различите инсекте: пауке, муве, стенице, бубамаре, глисте и тврдокрилце, о којима су затим продубљивали знања кроз дечије енциклопедије природе (Слика бр. 2).

Слика бр. 2 – Откривање инсеката

Заједничка интересовања подстакла су разговор, размену искустава и развој говорних вештина кроз игре које су уследиле.

Деца су пронашла у дворишту бубу тврдокрилку и дошла на идеју да се играју „бубушетње“ (Слика бр. 3). Деца која су желела стављала су бубу на длан допуштајући јој да шета, спајала шаке како би буба „прелазила мост“, спуштали бубу једни другима на рукаве, стрпљиво чекајући на ред.

Кроз игру „Бубушетња“ деца су развијала више важних социјалних вештина:

- Сарадња и тимски дух - деца су међусобно помагала да буба „путује“ од једног до другог, заједнички учествујући у успешној реализацији игре.
- Комуникација - током активности разговарала су, давала предлоге, договарала се ко је следећи на реду и како ће игра да тече.
- Поузданост и изградња поверења - деца су морала да имају поверења да ће друг из групе пажљиво поставити бубу или прихватити је када дође до њега.
- Стрпљење и уважавање других - чекање на ред и уважавање жеља и потреба друге деце развија толеранцију и поштовање.
- Емпатија и брига о живом бићу - однос према буби као живом створењу подстиче сензибилитет, нежност и одговорност.
- Саморегулација - деца уче да контролишу свој страх, узбуђење или импулс да нагло реагују, како не би повредила бубу или прекинула игру.

Слика бр. 3 – „Бубошетња“ - игра са бубом

У сарадњи са родитељима обезбеђен је инсектаријум, што је код деце изазвало нови талас заједничког интересовања, договарања и поделе улога у игри. Наиме, деца су се играла буба: кретала су се попут буба, махали су рукама као крилима, удруживала се у групице тражећи храну, док су друга деца „бринула“ о бубама, хранила их и мазила (Слика

бр. 4). Деца су кроз игру усвајала тачне називе инсеката и истицала своја запажања пред вршњацима, чиме су оснаживала самопоуздање и социјалну сигурност.

Слика бр 4 – Деца у игри „Бубе“

Кроз игру инспирисану инсектаријумом, деца су развијала широк спектар социјалних вештина. Социјалне вештине развијене у игри „буба“ су:

- Договарање и расподела улога - деца су преговарала о томе ко ће бити „буба“, а ко неговатељ, чиме су увежбавала комуникацију, уважавање туђих предлога и фер договор.
- Сарадња у групи - инсекти су представљени као бића која живе и делују заједно, па је и игра захтевала тимски приступ и подршку међу вршњацима.
- Развој емпатије и бриге о другима - улога неговатеља подстакла је нежност, разумевање туђих потреба и одговорност за „бубе“ у игри.
- Саморегулација и поштовање правила - деца су контролисала своје понашање како не би пореметила игру и како би улоге функционисале усклађено.
- Вештине вербалне и невербалне комуникације - током игре деца су размењивала информације, усмеравала једни друге и описивала своја запажања о инсектима.
- Изградња самопоуздања и социјалне сигурности - објашњавањем својих открића вршњацима и активношћу у групи, јачала је њихова сигурност у сопствене способности.

Уметничке игре – простор за креацију и социјалну размену

Сликање, вајање, отискивање и експеримент „Да ли и бубе могу бити сликари?“ подстакли су децу на заједничко маштање, хумор, радост и узајамно помагање. Тако је настала игра „Прстићи“ (Слика бр. 5). Деца су слагала гумице различитих боја на прстиће, низала их по бојама, а затим опонашала покретање бубиних ножица – прстића.

Слика бр. 5 – Игра „Прстићи“

Кроз игру „Прстићи“ деца су развијала следеће социјалне вештине:

- Сарадња и тимски рад - деца су учила да заједно осмишљавају ток игре и да једни другима помажу у стављању гумица или извођењу покрета.
- Разумевање и уважавање других - кроз интеракцију су развијала способност уважавања идеја вршњака, као и прихватање различитих могућих решења.
- Подела материјала и фер понашање - дељење гумица и заједничко коришћење материјала допринело је развоју кооперативног понашања.
- Самопоуздање у групи - успешна изведба покрета и учешће у креативној активности ојачали су њихову сигурност у социјалним ситуацијама.
- Подршка и охрабривање друге деце - деца су подстицала једни друге, што унапређује емпатију и позитивну групну динамику.

Деца су заједно планирала кораке, делила материјале, чувала инсекте и развијала емпатију, јер су бубе након активности пуштене у природу.

Посебно интересовање изазвала је богомољка. Деца су најпре играла уз музику опонашајући плес буба – играла су самостално, у пару, у већој групи, спајала руке, леђа, усаглашавала покрете (Слика бр.6). Затим уз помоћ васпитача осмислила „Богомољка плес“.

Слика бр. 6 – „Богомољка плес“

Социјалне вештине развијене кроз „Плес богомољке“ су:

- Сарадња и координација у групи - деца су усклађивала своје покрете са другима, учећи да делују као тим и прилагођавају се групном ритму.
- Договарање и заједничко планирање - у осмишљавању кореографије уз подршку васпитача, преговарала су, износила идеје и усаглашавала предлоге.
- Поштовање правила - плес подразумева поштовање структуре и договора о покретима, што развија самоконтролу и дисциплину у групи.
- Изражавање и прихватање емоција - кроз игру, смех и покрет деца су делила емоције са другима, јачајући емоционалну повезаност.
- Самопоуздање у јавном наступу - плес пред вршњацима подстиче сигурност у сопствене способности и афирмацију у групи.
- Уважавање различитости - деца прихватају да свако може имати другачији ритам или покрет, развијајући толеранцију и поштовање индивидуалних разлика.

Заједничко гледање видео-материјала и „Богомољка плес“, у ком су учествовала деца из других група, допринели су ширењу социјалних веза ван примарне групе и развијању припадности колективу.

Музичко-говорне игре – групно извођење и кооперација

Уз бројалице о инсектима, праћене удараљкама, деца су учила како да се међусобно слушају, координишу ритам и заједно наступају. Читајући и препричавајући приче, деца су вежбала да уважавају туђа мишљења и да се јавно изражавају пред групом.

Социјална свест и заједништво у заштити животне средине

Гостовања родитеља различитих професија (доктора, ветеринара и ветеринарског техничара) подстакла су децу да постављају питања, да се укључују у разговор, да доносе заједничке закључке о корисним и штетним инсектима, као и о важности очувања животињског света. Модел учења кроз социјалну интеракцију показао је да деца најбоље усвајају знања када су активно укључена у групни рад.

Завршна презентација – понос групе

Кулминација пројекта био је заједнички наступ деце пред родитељима уз Power Point презентацију. Деца су поносно делила своје знање, а тиме су додатно развијала вештине јавног наступа и осећај успеха у заједници.

Пројекат „Како живе бубе?“ показао је да игра није само разонода, већ кључни педагошки инструмент у развоју социјалних компетенција деце. Кроз истраживачке, уметничке, музичке и говорне игре, деца су учила да сарађују, преговарају, заједно решавају проблеме, брину једни о другима и стичу нова знања у атмосфери заједништва. Тако је игра постала пут ка развијању емпатије, одговорности и припадности групи — темељима здравог социјалног развоја.

7. 2. Радионица за васпитаче на тему „Од игре до социјализације“

Радионица за васпитаче

„Од игре до социјализације“

Трајање: 90 минута

Циљна група: васпитачи у предшколском образовању

Циљ: размена искустава и унапређивање праксе подстицања социјализације деце кроз игру

Уводни део – активирање учесника (10 минута)

- Поздравна реч и представљање циља радионице
- Кратка интерактивна активност: „Моје име у покрету“ – сваки васпитач уз своје име показује један покрет који га описује. Група га понавља. Порука: невербална комуникација у игри повезује!
- Питање за размишљање: „Шта је за вас игра?“ – брзинско бележење на папирићима који се лепе на таблу.

Кратки стручни оквир (10 минута)

Презентација са кључним ставовима:

- Значај игре за социоемоционални развој (позивање на теорије: Виготски, Партен, Пијаџет)
- Улога вршњачке игре у развоју:
  - сарадње
  - емпатије
  - комуникације
  - решавања конфликта
  - припадности групи
- Улога васпитача: медијатор, модел, посматрач, подршка

Фокус: игра као *најмоћнији* контекст социјализације.

Размена искустава – рад у малим групама (25 минута)

Задатак 1: „Игра коју памтимо“ (10 мин)

Свака група бира један пример игре из своје праксе која је значајно утицала на социјалну динамику у групи. Бележе:

- опис игре

- како је подстицала социјалне односе
- улогу васпитача

Задатак 2: „Изазови у пракси“ (15 мин)

Учесници у групама препознају честе ситуације:

- дете које се изолира
- конфликт и доминација поједине деце
- потешкоће у комуникацији
- стидљивост или агресија

Свака група нуди пример *успешне стратегије*.

Игровна активност – моделовање подршке социјализацији (20 минута)

Игра: „Мисија сарадња“

- Групе добијају заједнички задатак (нпр. изградити фигуру од коцкица/креирати кратак плес/осмислити заједнички симбол)
  - Правило: сваки учесник мора бити укључен у део решења
- Циљ: осетити улогу договора, уважавања и расподеле улога

Кратка анализа након игре:

- Како смо се организовали?
- Ко је преузимао иницијативу?
- Јесу ли сви били укључени?
- Како подржати децу у сличном процесу?

Заједничко осмишљавање идеја за групе деце (15 минута)

„Игра као стратегија“ – учесници формулишу 5 препоручених пракси:

- Подстицање кооперативних игара
- Улоге и партнерство
- Подршка деци која теже ступају у комуникацију
- Рефлексивност о договорима након игре
- Инклузивни приступ – свако дете има простор за учешће

Резултати се записују на флипчарт → заједничка „мини-стручна препорука“.

Завршни део – рефлексивна и евалуација (10 минута)

- Круг: „Шта сутра могу да применим у својој пракси?“
- Мини анкета евалуације радионице
- Подела кратког подсетника: „10 начина да подржимо социјализацију кроз игру“

Исходи радионице

Учесници:

- размењују примере добре праксе
- боље разумеју улогу игре у социјалном развоју
- оснажују компетенције за подршку вршњачкој сарадњи
- добијају конкретне стратегије које могу одмах применити

ЗАКЉУЧАК

На основу спроведеног истраживања може се закључити да игра представља један од кључних контекста у којем се одвија процес социјализације деце предшколског узраста. Добијени подаци указују на то да игра није само спонтана и природна активност детета, већ комплексно социјално поље у коме се развијају основне компетенције неопходне за успешно функционисање у групи, узајамну комуникацију и кооперацију. Учесници овог истраживања показали су висок степен укључености, иницијативе и разноврсних социјалних вештина које се манифестују у процесу заједничке игре. Анализа резултата показала је да већина деце самостално иницира игру, проналази материјале, предлаже простор и структуру игре, што указује да игра делује као подстицајно окружење за развој самосталности, креативности и способности планирања. Ове компетенције су од суштинског значаја за изградњу социјалне зрелости, јер омогућавају детету да преузме активну улогу у заједничким активностима и да се самостално позиционира у групној динамици.

Посебно значајни налази односе се на прихватање и промену улога у игри. Висок проценат деце прихвата улоге које им предлажу вршњаци и флексибилно се прилагођава променама, што говори о развијеној способности уважавања других, емпатији и разумевању значаја сарадње. Способност детета да се позиционира у групи без доминирања, да прихвати различите улоге и да се прилагоди потребама групе, представља важан индикатор социјалне компетентности. Ипак, уочено је да мањи број деце још увек показује потешкоће у прихватању иницијатива вршњака, што указује на потребу за додатним развојним подстицајима у области регулације емоција и преговарачких вештина.

Сарадничке вештине, које су у центру процеса социјализације, најјасније су се потврдиле кроз резултате истраживања. Деца размењују идеје, активно учествују у решавању проблема, договарају се и преговарају, уважавају туђе предлоге и заједно реализују циљеве игре. Ови процеси представљају основу за развој комуникацијских компетенција, конструктивне интеракције и одговорности унутар групе.

Податак да сва деца испољавају емпатију, поштују правила и помажу вршњацима када је то потребно, додатно потврђује да игра има значајну улогу у формирању социоемоционалне зрелости.

Када се резултати посматрају у целини, јасно је да игра функционише као простор у којем деца истовремено граде сопствени идентитет, развијају социјалне односе и уче да функционишу у заједници. Она омогућава детету да се испроба у различитим улогама, да разуме перспективе других, да доживи групну припадност, да вежба саморегулацију и учествује у заједничком креирању смислених активности. Овакви процеси представљају темељ социјализације у предшколском узрасту и имају дугорочан утицај на развој личности.

С обзиром на све наведено, може се закључити да игра, као основна и најзначајнија активност детета у предшколском периоду, има кључну улогу у подстицању и развијању социјалних компетенција. Она не само да омогућава деци да развију низ когнитивних, комуникацијских и кооперативних вештина, већ представља и простор у којем се гради сигуран, подржавајући и емпатичан однос међу децом. Због тога је неопходно да васпитачи у својој пракси осмишљавају окружење и активности које богате игровно искуство деце, подстичу њихову иницијативу и омогућавају им да кроз игру уче, сарађују и развијају се у социјално компетентне и емоционално зреле личности.

ЛИТЕРАТУРА

- Almeida, P. L. R. & al (2024). The importance of play and games in Kindergarten. *International Seven Multidisciplinary Journal*, São José dos Pinhais, V.3, N.3, Mai./Jun 2024.
- Bjelica, D. Krivokapić, D. (2011). *Teorija igre*. Podgorica: Crnogorska sportska akademija/Fakulte za sport i fizičko vaspitanje UCG.
- Vygotsky, L. (1986). *Thought and Language*. Cambridge, Massachusetts, London, England: The MIT Press.
- Garaigordobil, M, Berrueco, L. & Macarena-Paz, C. (2022). „Developing Children’s Creativity and Social-Emotional Competencies through Play: Summary of Twenty Years of Findings of the Evidence-Based Interventions „Game Program”. *Journal of Intelligence* 10(4), 77-82.
- Došen Dobud A. (2016). *Dijete – istraživač i stvaralac - Igra, istraživanje i stvaranje djece rane i predškolske dobi*. Zagreb: Alinea.
- Ељкоњин, Д. Б. (1990). *Психологија дечје игре*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Zukorlić, M. (2016). Pedagoška komunikacija u funkciji razvoja socijalne kompetencije učenika. *Inovacije u nastavi*, XXIX (1), str. 92–104.
- Jasić, I., Jasić, A. M. (2018). Značaj igre u socijalizaciji djece predškolskog uzrasta. *Hrvatski časopis za javno zdravstvo* Vol 14, Broj 53, 7. listopad 2018. 18 – 23.
- Jurčević-Lozančić, A. (2011). Teorijski pogledi na razvoj socijalne kompetencije predškolskog djeteta. *Pedagogijska istraživanja*, 8 (2), str. 271–281
- Kamenov, E. (2002). *Predškolska pedagogija*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Klarin, M. (2006). *Razvoj djece u socijalnom kontekstu*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Klemenović, J., Marić-Jurišin, S. i Nikolić, J. (2016). Povezanost socijalne kompetentnosti dece predškolskog uzrasta sa prihvatanjem u grupi i antisocijalnim ponašanjem. *Zbornik Odseka za pedagogiju*, br. 28, str. 41-56. Novi Sad: Filozofski fakultet.

Krnjaja, Ž. (2010). Igra, stvaralaštvo, otvoreni vaspitni sistem - šta ih povezuje? *Nastava i vaspitanje*, 2010, 59, 2. Beograd: Pedagoško društvo Srbije, Beograd i Univerzitet u Beogradu - Filozofski fakultet - Institut za pedagogiju i andragogiju. 264-277.

Крњаја, Ж. и Павловић Бренеселовић, Д. (2017). *Калейдоскоп. Пројектни приступ учењу*. Београд: Институт за педагогију и андрагогију Филозофски факултет Универзитета у Београду.

Lazar, M. (2007). *Moć igre i igračke*. Đakovo: Tempo.

Malkić-Aličković, A. (2019). Odnos socijalnih vještina učenika i kvaliteta interakcije u razrednom kolektivu. *DHS 1* (7), str. 161-176

Marjanović, A. (1987). Dečja igra i stvaralaštvo. *Predškolsko dete* 1- 4, 85- 101.

Mahmutović, A. (2013). Značaj igre u socijalizaciji djece predškolskog uzrasta. *Metodički obzori* 8 (2013)2, No. 18. 21 - 33.

Muratović, A., Muratović, A., Bakić, A. (2022). Podrška roditelja i vaspitača u razvoju socio-emocionalnih vještina kod djece. *Univerzitetska misao - časopis za nauku, kulturu i umjetnost* [ISSN: 1451-3870] Vol. 21, str. 176-188.

Nikiforidou, Z. (2013). Risk taking in play. U: B. Petrović-Sočo, B. i A. Višnjić Jevtić, (ur.), *Play and playing in early childhood. European scientific and professional conference*, OMEP (56-61). <http://www.omep.hr/assets/play-and-playing.pdf>.

Nikšić-Rebihić, E. i Smajović, A. (2021). *Socijalizacija mladih u prirodnom i virtuelnom okruženju*. Sarajevo: Filozofski fakultet.

Павловић, А., Клеменовић, Ј. (2019). Социо-емоционални проблеми и проблеми у понашању деце предшколског узраста и могућности превенције. *Зборник Одсека за педагогију*, (28), 7-29.

Paić, I. (2018). *Uloga igre u razvoju djeteta*, diplomski rad. Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet.

Правилник о основама програма предшколског васпитања и образовања Године узлета (2018). Сужбени гласник РС – Просветни гласник, 16/2018.

Rot, N. (1977). *Opšta psihologija*. Udžbenik za učenike pedagoških akademija za obrazovanje nastavnika razredne nastave i vaspitača u predškolskim ustanovama, treće izdanje. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

Smiljanić - Čolanović, V., Toličić, I. (1966). *Dečja psihologija*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

Spasenović, V. (2003). *Vršnjačka prihvaćenost/odbačenost i školsko postignuće*, br. 35, str. 267-288. Beograd: Institut za pedagoška istraživanja.

Stevanović, M. (2003). *Predškolska pedagogija*. Rijeka: Andromeda.

ПРИЛОЗИ

Прилог бр. 1

ЧЕК ЛИСТА ЗА ПОСМАТРАЊЕ ИГРЕ ДЕЦЕ У ФУНКЦИЈИ СОЦИЈАЛИЗАЦИЈЕ

Општи подаци

Датум посматрања: _____

Група: Припремна предшколска

Број деце која учествују у игри: _____

Време трајања игре: _____

Врста игре / центар активности: _____

I. Самостално организовање игре

Индикатор	Да	Делимично	Не	Напомена
1. Дете самостално иницира игру (покреће активност).	☐	☐	☐	
2. Предлаже материјале/простор за игру.	☐	☐	☐	
3. Креира идеју или тему игре.	☐	☐	☐	
4. Преузима иницијативу у организовању сценарија игре.	☐	☐	☐	
5. Одржава фокус на игри без подстицаја одрасле особе.	☐	☐	☐	

II. Прихватање и преузимање улога у игри

Индикатор	Да	Делимично	Не
6. Дете прихвата улогу коју му предлажу вршњаци.	☐	☐	☐

Индикатор	Да	Делимично	Не
7. Флексибилно мења улогу када група то захтева.	☐	☐	☐
8. Самостално предлаже улоге другима.	☐	☐	☐
9. Поштено распоређује улоге (не инсистира да увек буде у „главној“ улози).	☐	☐	☐
10. Одговара на иницијативе вршњака без одбијања и конфликта.	☐	☐	☐

III. Усклађивање идеја и активна сарадња у игри

Индикатор	Да	Делимично	Не
11. Дете размењује идеје са вршњацима током игре.	☐	☐	☐
12. Предлаже решења када се јави проблем у игри.	☐	☐	☐
13. Показује способност преговарања (договара се, не намеће идеју).	☐	☐	☐
14. Уважава туђе идеје и укључује их у ток игре.	☐	☐	☐
15. Активно сарађује на заједничком задатку у игри.	☐	☐	☐
16. Показује емпатију, помаже вршњаку када је потребно.	☐	☐	☐
17. Прати правила договорена у игри.	☐	☐	☐

IV. Општи утисак о социјалној интеракцији

(заокружити ниво)

Висок ниво социјалне интеракције

Средњи ниво социјалне интеракције

Низак ниво социјалне интеракције

Кратка белешка: _____